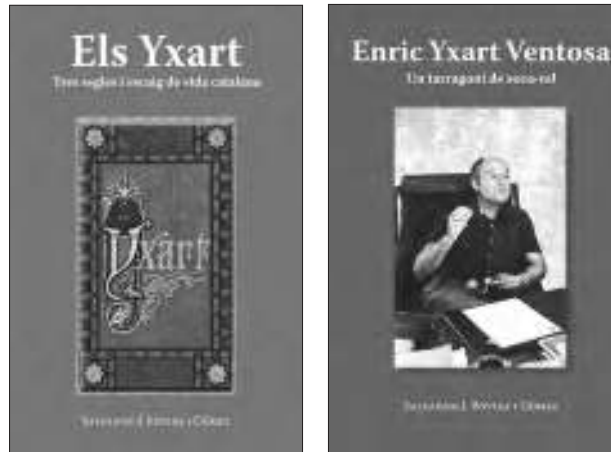

ELS YXART. TRES SEGLES I ESCAIG DE VIDA CATALANA ENRIC YXART VENTOSA. UN TARRAGONÍ DE SOCA-REL

Tarragona: Silva Editorial, 2017

Salvador-J. Rovira i Gómez

Dos nous textos de l'historiador Salvador-J. Rovira i Gómez, sobre la família dels Yxart, *Enric Yxart Ventosa* com a biografia personal i *Els Yxart* com a compendi de la saga de les diverses generacions presents en la vida catalana, des de finals del XVII fins als nostres dies, ens arriben des de l'impremta de Silva Editorial amb una doble edició sortida dels seus tallers el setembre de 2017.

Per la rellevància del treball en quan a la documentació consultada, principalment de l'arxiu familiar dels Yxart, i l'especial interès que té per la vinculació d'aquesta saga en l'àmbit de les terres del Baix Gaià, sobre tot la vila d'Altafulla, la recensió que oferim és una ressenya necessària d'aquesta notable aportació a la bibliografia històrica de Catalunya.

Enric Yxart Ventosa

Amb la biografia d'Enric Yxart Ventosa es tanca la sèrie de l'autor sobre la saga familiar dels Yxart, un compendi que ha permès el recull complet de l'història de les diverses generacions que van des de l'arribada d'Occitània a la ciutat de Valls, a finals del segle XVII, del seu genearca, el marxant Joan Yxart Pomiar, fins als nostres dies.

El text consta de diverses parts. La primera és una síntesi històrica de la Tarragona del 1925, any del naixement de l'Enric Yxart, fins al 1993, el de la seva mort, per tal que el lector pugui conèixer el medi físic i humà en què es va desenvolupar la seva vida. Aquesta part compren un noticiari dels principals esdeveniments de la ciutat en les diverses etapes polítiques: Dictadura de Primo de Rivera, de la Monarquia a la Segona República, II República, la Guerra Civil (1936-39), El primer franquisme (1939-1959), El segon franquisme (1960-1975) i La transició.

En una segona part es realitza la biografia humana d'aquest tarragoní, que l'autor defineix de soca-rel per la seva implicació en la seva vida política i social de la ciutat. Es tracta d'un Yxart que apareix amb el seu tarannà i idiosincràsia més íntima, retrat fet des de la relació d'amistat i col·laboració que Enric Yxart va teixir amb el seu biògraf en els diversos anys en que aquest va realitzar l'estudi dels arxius vinculats als seus avantpassats. El relat amb les confessions que li feu és tota una mirada cap enrere, la seva infantesa, adolescència i joventut fins al prometatge, casament i els primers anys de matrimoni amb Isabel Neira. El llibre detalla tota la nissaga familiar amb els seus germans i mullers d'aquests així com la seva descendència, el seu fill Jaume i l'esposa, nebots i nets.

És del tot rellevant un seguit de consideracions peculiars que l'Enric Yxart fa sobre el que era aleshores la jove democràcia espanyola dels anys setanta i vuitanta de la transició. Afegir que l'obra subratlla també el sentit de la vida de l'home, des del pas del temps, on no hi falta bon humor, en el recull de pensaments sobre la política, el matrimoni, l'advocacia, els mitjans de comunicació, la salut..., terrenys on Enric Yxart exhibeix el grau de maduresa amb el que arribà l'any 1986, ja en la seixantena, data de la publicació al *Diario Español* de Tarragona de les seves *Sentencias*. Destaquem per la seva agudesia aquella en que ens diu: "La naturalesa és tan sàvia que no ho atorga tot al mateix temps, doncs quan et dona fortalesa i un bon semblant et dona bastant tonteria i quan et treu la tonteria et deixa sense fortalesa i un bon semblant".

En la part dedicada a la seva activitat professional, cal destacar la seva trajectòria com advocat, en el despatx del carrer Méndez Núñez, on hi va exercir un cop acabada la carrera de Dret l'any 1950, primer al costat del seu pare, Josep Yxart i de Moragas, fins a la mort d'aquest l'any 1963, i posteriorment junt amb el seu germà Francesc i el seu fill Jaume, fins al seu traspàs el 1993, període en que intervingué en més de cinc mil casos i rebé unes vint-i-cinc mil visites de clients. El reconeixement de la seva activitat entre els companys de l'advocacia li va suposar ser elegit degà dels advocats de

Tarragona el 1972, i reelegit el 1977, càrrec en que s'hi mantingué fins al 1983. En les seves actuacions en aquest etapa es va palesar una de les seves vocacions, el patrimoni històrico-artístic de la ciutat, en aquest cas mitjançant els treballs de rehabilitació de la torre romana de l'Antiga Audiència cedida en ús per l'Ajuntament de Tarragona per tal que fos utilitzada com a seu dels advocats tarragonins.

Rere les petjades que resten en la història, per l'apreciació i valoració de la ciutadania, són sobre tot aquelles actuacions realitzades en la *res publica*. Així en la seva trajectòria política municipal, va ser elegit l'any 1960 com a regidor de l'Ajuntament de Tarragona pel terç familiar, ostentant el càrrec de Tinent d'Alcalde de Cultura i Festes fins a l'any 1965. En aquest període s'ocupa, de manera especial, de millorar els actes de la Setmana Santa, l'organització del cent cinquanta aniversari de la Guerra del Francès, les il·luminacions nadalenques, el centenari dels nans, la il·luminació del Passeig Arqueològic, amb un projecte encarregat a Carles Buigas, i els treballs sobre l'Auditori del Camp de Mart. I més tard, des de la presidència del Patronat de Belles Arts, constituït l'any 1969, durant el període d'un any i escaig, entre altres actuacions, activà els treballs finals de la il·luminació de les muralles i les voltes del circ.

Destacar que les pàgines de la biografia d'en Salvador Rovira es fan ressò de l'Enric Yxart vinculat amb Altafulla, en especial del que va tenir cura de rehabilitar el patrimoni familiar, la seva casa pairal de la plaça del Pou. Es tracta d'una mansió del segle XVIII, edifici conegut pels altafullencs com "ca Vives" i que Maria-Antònia Vives Gavella va aportar al seu matrimoni amb Josep-Francesc Yxart Pi l'any 1810 i que des d'aleshores va ser fins als anys trenta del segle XX residència estival dels seus avantpassats. Cal afegir també la meritòria restauració de l'edifici de l'antic forn del senyor, situat en el carrer del Forn de la Vilaclosa, just al costat de la casa pairal, finca que el seu avi havia comprat al marquès de Tamarit i on hi va esmerçar tot el seu talent en la coordinació dels treballs dels millors artesans de la pedra, la fusta i el ferro d'Altafulla amb la finalitat de bastir el seu espai com a centre cultural.

Consideració a banda mereix l'apèndix documental de l'Enric Yxart articulista. Assenyalem el testimoni viscut, com a degà dels advocats, de les darreres hores de l'alemany oriental, Hein Chez, per l'opinió pública era un apàtrida polonès, un condemnat a mort que fou executat a la presó de Tarragona en la matinada del 2 de març de 1974 amb garrot vil que li mereix un relat colpidor dels seus darrers instants que va compartir juntament amb el seu advocat defensor. La impressió d'aquelles hores li fa cloure el seu escrit amb una reflexió sobre la pena de mort en unes paraules nascudes d'aquella trista experiència "...que si quien decreta la pena de muerte, tuviese que presenciar la ejecución, la mayor parte de ellas indultaria, pues una cosa es ejecutar a través de una orden y otra cosa muy distinta es vivir la tragedia de cerca"

L'apèndix documental resta completat amb diversos articles sobre temes professi-

onals en especial els impostos i contribucions en urbanisme, la plusvàlua i el arbitri de solars, dels arrendaments urbans escriu sobre les clàusules d'estabilització, en altres articles critica el mal funcionament de l'Administració de Justícia, el frau de l'Administració, la pressió fiscal, els abusos del cadastre i en altres escrits de caire més polític com el referèndum de l'OTAN de l'any 1986 ens expressa de manera directa i sincera el seu tarannà personal amb un seguit de reflexions fonamentades en l'experiència i neguit del ciutadà preocupat per la vida pública, com del professional de l'advocacia atent a la defensa de la justícia com finalitat última del dret.

Els Yxart

Com assenyala el subtítol del text que sobre Els Yxart ha endegat l'historiador Salvador-J. Rovira i Gómez, "Tres segles i escaig de vida catalana", l'obra que tanca la sèrie dels vuit llibres sobre aquesta família és tot una crònica sobre la saga que com ja hem dit anteriorment va arribar al camp de Tarragona a finals del segle XVII des de Clermont, en l'Occitània, quan el primer genearca, Joan Yxart Pomiar, nascut l'any 1659 a Braba, es va instal·lar com a botiguer al carrer del Forn Nou de Valls.

Els textos d'en Salvador Rovira, sobre aquesta família es clouen a la dècada final del XX amb el darrer dels Yxart biografiats, l'Enric Yxart Ventosa, text ja ressenyat anteriorment en aquest apèndix, i els seus hereus els Yxart contemporanis, en Jaume Yxart Neira i els seus fills així com la branca descendent de Ramon Yxart Moragues que s'assentà a Figueres a principis del XX.

El treball de l'historiador tarragoní, tot un compendi d'anteriors monografies, la podem analitzar com una narració diacrònica, l'evolució de nou generacions que són biografiades en el context de l'economia, la política i la societat de cadascuna de les èpoques de la Catalunya moderna i contemporània. Així en el primer terç del text hi transiten els quatre Yxart nascuts a Valls, en el XVIII i primera meitat del XIX, primer com botiguers i després comerciants; tot seguit en la meitat del llibre ens arriba un Yxart hisendat, tarragoní per naixença i residència, que visqué exclusivament del seu patrimoni; i finalment, en la part última del text, en la segona meitat del XIX i el XX, altres quatre Yxart, tots ells nascuts a Tarragona on l'advocacia és la seva professió, la principal de les seves ocupacions quotidianes així com primera font d'ingressos.

Dels primers quatre Yxart, els anomenats vallencs, cal ressenyar l'empenta del seu genearca, Joan Yxart Pomiar, un marxant que arribà a l'Alt Camp amb el bagatge i esperit de tot immigrant, sacrifici i ganes de prosperar que aconseguir amb el seu treball i les portes obertes que li va suposar emparentar amb altres comerciants de la ciutat de Valls, primer els Marquel que feren que el seu fill Josep Yxart Marquel pogués canviar la seva botiga al detall per un activitat comercial al major amb clients de

diverses comarques catalanes, i més tard amb una de les famílies més arrelades a l'Alt Camp, els Baldrich. Tot això va fer possible que la segona, i la tercera generació, els Yxart Marquel, primer, i Yxart Baldrich, després, poguessin completar una gran fortuna amb els ingressos de la clientela comercial, principalment amb l'exportació de vins i aiguardents des del port de Tarragona, i amb els dels arrendaments de les terres dels senyors jurisdiccionals, cavallers i eclesiàstics, que no explotaven directament.

La saga vallenca es culmina i acaba amb en Josep-Francesc Yxart Pi, que fa el salt a Tarragona i Barcelona. En la ciutat comtal es forma en la família de Bonaventura Gassó, on desenvolupa l'aprenentatge d'escrivent i aprengué també l'ofici de comerciant per tal d'aconseguir l'entesa en els acords i pactes comercials, especialment amb la sagacitat d'entendre els esdeveniments econòmics i polítics així com la importància d'oferir bon tracte a més del coneixement de la llengües doncs aconsegueix dominar amb certa soltura l'anglès. Yxart Pi, com home de futur, entén i viu el comerç en la compra i venda conscient del risc que els intercanvis tenen, amb els alts i baixos dels preus, davant les incerteses que pel comerç internacional comporten les guerres entre les nacions.

Aquest és un Yxart que va viure un doble mirall, un primer de triomfador, en l'econòmic, amb la seva perspicàcia i clarividència dels negocis que l'enriquí notablement en el patrimoni personal, i en el social, pel prestigi d'emparentar amb els Vives d'Altafulla al casar-se amb la seva pubilla, Maria-Antònia Vives Gavella. Però també visqué i provà amargament l'espill del perdedor en quan víctima dels temps incerts del XIX, les guerres carlines i els bloquejos marítims i comercials anglesos sobre les importacions i exportacions espanyoles com a resultat de les aliances de la nostra Monarquia. La seva fallida, com a comerciant, fou declarada el 17 de setembre de 1832 amb la tramitació de l'expedient del concurs de creditors que va liquidar la seva societat mercantil i, en conseqüència, restà desposseït de tots els seus actius i quedà arruïnat després de respondre de les obligacions davant els seus creditors.

D'aquestes generacions vallenques en Salvador-J. Rovira, dona volada a tot un personatge secundari en l'àmbit familiar però del tot interessant per la seva vida singular. Es tracta del cabaler de la tercera generació, Francesc Yxart Baldrich, nascut a Valls l'any 1752. Aquí l'historiador ens descobreix a través de les 148 cartes que, com a correspondència personal es conserven en l'arxiu dels Yxart, tot un personatge que la seva principal dèria va ser la d'ingressar en un exèrcit ple de cavallers i nobles espanyols. La influència d'aquests companys d'armes, en el seu dia a dia en els aquarteraments, li feu renunciar a la pròpia llengua catalana i substituir-la per la castellana. Per altra part l'epistolari d'aquest Yxart Baldrich és tot un exemple de l'abducció d'un model de vida aliena a l'estalviador dels catalans de l'època i de com allargant més el braç que la màniga, procurava satisfer tots els tipus de plaers i gustos que si le oferien, és de fàcil i ràpid, mitjançant una vida amb la ma foradada, dilapidar la pròpia fortuna, la dels

ajuts dels pares, familiars i benefactors i els préstecs d'altres fiadors així com l'herència futura. Era previsible acumular deutes sobre tot, només una dada, l'any 1784 guanyava una mesada de 224 rals i les despeses per mantenir el seu ritme de vida eren de 394 rals. Aquest seguit de deutes el van acompanyar per on va anar, es a dir, les diverses casernes de les guarnicions militars peninsulars, africanes i d'ultramar, des del seu ingrés com a cadet d'Infanteria l'any 1784 a Valls fins la seva mort a Mèxic el 1806.

La cinquena generació, Francesc de Paula Yxart Vives, l'hisendat, que nasqué a Barcelona l'any 1829 va viure del propi patrimoni que ja administrava el seu pare, donat que aquests béns procedien de l'herència de la seva mare, Maria-Antònia Vives Gavella. Es tractava d'un seguit de finques a Reus, Tarragona, Tamarit, Altafulla, Valls i la Canonja. Així tal com s'acredita en les comptes de cadascuna d'elles, en els anys setanta del XIX, disposava d'unes rendes anuals netes xifrades en unes dotze mil pessetes que equivalia al que podien guanyar aleshores divuit jornalers, durant tot un any, però treballant tots els dies.

Estem doncs davant d'un Yxart, tot i el seu tarannà conservador i de gran religiositat, que com a tal és un home que té gran cura del seu patrimoni, però també amb una clara consciència de ser classe ascendent doncs defensa l'ideari de la burgesia lliberal en quan s'enfronta i topa repetidament amb el que era aleshores marquès de Tamarit, Antoni de Suelves Ustariz, en defensa dels drets d'aigua de la sèquia del Gaià coneguda com la Mineta, una concessió que havia obtingut el seu avi, Tomàs Vives i Plana, de l'arquebisbe Armanyà l'any 1792. Un Yxart hisendat que ha restat per la posterioritat també com un home apassionadament enamorat de la seva esposa, la valencina Joana de Moragas, tal com resta documentat en l'epistolari amorós que es recull en el capítol de cloenda del text.

La professió de l'advocacia era el nou destí que el patriarca Yxart Vives anhelava pels seus descendents i que ja esperava que es complís en el seu primogènit, Josep Yxart Moragas, nascut a Tarragona el 1852. Però el destí, en la seva estada a Barcelona per estudiar dret, va fer que el jove Yxart es decantés de manera definitiva per a la seva vocació d'adolescència, el món de les arts i les lletres, en especial la literatura. En l'àmbit de l'escriptura va destacar com a director de publicacions literàries, col·laborador de les principals revistes i diaris de l'època en qualitat de periodista i fou reconegut com un dels grans escriptors en català de la segona meitat del XIX, en especial com a crític ja que es considerat com un dels pares en la concepció i construcció moderna d'aquest gènere. Yxart, que va morir de forma prematura l'any 1895, als quaranta tres anys sense descendència, resta avui en la iconografia de la seva ciutat natal en tres llocs, una recordant la casa del seu naixement, al carrer dels Cavallers, 12, la segona donant nom d'un carrer al costat de la Rambla Nova, i la tercera, en la casa de la ciutat amb el seu retrat a l'oli, obra de Santiago Rusiñol, que penja en la galeria dels tarragonins il·lustres.

Aquest viratge en les activitats professionals que el patriarca Yxart Vives esperava dels seus descendents es va fer finalment realitat en el setè fill, en Francesc Yxart Moragues, nascut a Tarragona l'any 1868 i llicenciat en Dret el 1894. Aquest va fer un bon ús dels seus coneixements de lletrat per tal d'accedir com a secretari-comptador de la Junta d'Obres del Port de Tarragona, plaça que va aconseguir guanyar per oposició i que exercí entre el 1909 i el 1936. El ser home de lleis també li va permetre esser nomenat magistrat suplent de l'Audiència de Tarragona l'any 1925 i li va facilitar que amb els seus vincles amb la Caixa fos nomenat primer conseller i més tard vicepresident segon d'aquesta entitat d'estalvi.

Va abraçar la política com a vocació al ser nomenat membre del consistori municipal de Tarragona, primer com a regidor l'any 1898 i posteriorment alcalde el juny de 1899 fins al seu relleu l'any 1901, però continua essent regidor fins a l'any 1906. En aquests anys intentà tirar endavant diversos projectes relacionats amb les comunicacions per ferrocarril i de millora urbana de la ciutat. En el marc del catalanisme polític l'any 1903 fou nomenat president de l'Associació Catalanista de Tarragona, agrupació nascuda de la Unió Catalanista, i més tard, el 1908, de l'Associació Regionalista de Tarragona.

Francesc Yxart fou un gran enamorat de la seva ciutat el que s'evidencià amb la participació activa en les associacions vinculades al patrimoni històric-artístic com també en les de caràcter social formant part de les juntes de protecció de la infància i de beneficència. Francesc Yxart morí assassinat en el seu domicili del carrer de Cavallers el 17 de desembre de 1936, en el primer any de la guerra civil, a mans d'un escamot d'incontrolats.

Josep Yxart i de Moraguas, nascut a Tarragona el 1896, continuà en la trajectòria de l'advocacia que inicià el seu pare. Es llicencià en Dret l'any 1918 i obrí despatx al seu domicili del carrer dels Cavallers. En l'activitat política fou regidor de l'Ajuntament de Tarragona l'any 1924 càrrec pel que fou elegit també més tard, l'abril de l'any 1931, formant part d'una coalició de centredreta, fins al gener de 1936. Milità en la Lliga regionalista on l'any 1930 fou secretari, essent nomenat compromissari per Tarragona per l'elecció del cap d'estat l'abril de 1936 arran de la dimissió d'Alcalá Zamora. La seva activitat en la política s'estroncà amb la guerra civil on va patir persecució per part dels revolucionaris exaltats que feren necessari que abandonés el juliol del 1936 la ciutat de Tarragona havent de refugiar-se, primer a Barcelona, i més tard a Terrassa, essent investigat per la Comissió de Responsabilitats a més de patir la incautació de la finca familiar del Mas de Barberà de Reus per a la construcció de l'aeròdrom militar de l'Exercit de la República.

Acabada la guerra civil el 1939 i sense possibilitat de participar en una activitat política democràtica, davant la privació de llibertats que suposà la dictadura franquista, Yxart hagué d'orientar la seva vida cap a l'activitat de l'advocacia en el des-

patx de Méndez Núñez que va convertir en un dels més prestigiosos de la ciutat. Una dedicació que compaginà amb la seva presència activa en les tasques del Tribunal Tutelar de Menors de Tarragona que ja sovintejà els anys anteriors a la guerra civil. La seva vocació per la pagesia la desenvolupà en les seves hisendes d'Altafulla, Ferran, Cambrils i la Canonja quasi amb dedicació exclusiva dels dissabtes a la tarda. Igual que el seu pare estigué present en els òrgans de direcció de la Caixa de Pensions. Apassionat de la ciutat formà part de nombroses associacions i entitats cíviques i culturals fins a la seva mort l'any 1963. El seu enterrament fou una de les més grans manifestacions de dol que es recorda a la ciutat de Tarragona.

El tercer dels Yxart establert com a professional de l'advocacia fou el seu hereu, Enric Yxart Ventosa, biografia ressenyada en la primera part d'aquest apèndix. Com ja hem dit va compartir l'exercici de lletrat amb el seu pare i els dos germans, Francesc i Josep, i va culminar la seva trajectòria d'advocat com a Degà del Col·legi d'Advocats de Tarragona. Recordem que també va participar en l'activitat política, a l'ajuntament de Tarragona en la primera meitat dels seixanta com a Tinent d'Alcalde de Cultura i Festes on realitzà una intensa activitat en la restauració dels principals monuments de la ciutat i va renovar i donar nou impuls a les tradicions de la ciutat. Es dedicà amb gran cura i passió als seus immobles d'Altafulla, on va restaurar tant la casa pairal dels Vives, en la plaça del Pou, com l'antic Forn del Senyor.

Completa la crònica dels Yxart, en el capítol dels contemporanis, en Jaume Yxart Neira, nascut a Tarragona el 1953 i llicenciat en Dret l'any 1976 per la Universitat de Barcelona. Participà en la vida política de Tarragona com a regidor, primer en la llistes del partit socialista en la legislatura de 1991-1995, passant el gener de 1992 al grup mixt primer i l'any següent al grup de Convergència i Unió. En la legislatura següent, de 1995 a 1999, es presentà per l'esmentada coalició catalanista de centredreta i en fou elegit regidor fins que l'any 1998 es retirà de la vida política municipal.

Pel que fa a la vida professional l'any 1978 es donà d'alta al Col·legi d'Advocats de Tarragona i exercí l'advocacia en el despatx de Mendez Núñez on va compartir consultes amb el seu pare i el seu oncle Francesc, havent tancat aquesta etapa de lletrat l'any 1996, quan va substituir la dedicació del món de les lleis per les activitats empresarials. En aquesta segona etapa d'emprenedor va gestionar l'explotació de la pedrera de Ferran en terrenys heretats del seu pare i va promoure l'any 2005, amb l'empresa Unió Cine Ciutat, la construcció del complex *Les Bruixes Cinemes*, amb una inversió de més de cinc milions d'euros. Els edificis i instal·lacions d'aquest centre de lleure, ubicat en una finca familiar d'Altafulla, vora al riu Gaià, foren enderrocats per sentència del Tribunal Superior de Justícia l'any 2014 que va obligar a que els terrenys edificats retornessin al seu estat natural. Posteriorment, en aquest solar mitjançant una nova ordenació de la zona, es va aixecar la construcció d'una botiga del Mercadona que fou inaugurada la Setmana Santa del 2015.

Per completar la ressenya d'aquest segon text cal fer esment del capítol sobre la branca de Ramon Yxart Moragas, segon fill de Francesc de Paula Yxart Vives, que nasqué a Tarragona el 1854 i un cop enllestit el batxillerat es traslladà a Barcelona l'any 1871. Allí va realitzar els seus estudis de notari, un altre vessant del món del dret també present en aquesta primera generació vinculada amb les lleis, professió que va exercir com a notari passant fins a la seva mort l'any 1889 a Barcelona amb només trenta-cinc anys. Aquesta branca va tenir continuació amb el seu fill, Ramon Yxart Lorenzo que fa arrelament a Figueres quan l'abril de 1916, prengué possessió de la sucursal de la Caixa de Pensions per la Vellesa i Estalvis d'aquesta població. Les posteriors generacions masculines, la del Ramon Yxart Alonso, advocat i professor i la de Ramon Yxart Galter, llicenciat en Dret i director de la Caixa, queda completada amb la darrera professionalment en actiu, el Marc Yxart Serra, actualment relacions públiques i directiu de Caixa Bank.

El compendi queda acabat amb detallats arbres genealògics, un total de set, que van des del primer dels Yxart arribats a Valls a finals del segle XVII, Joan Yxart Pomiar, fins al darrer arbre, el setè, en què s'inclou tota la descendència d'Enric Yxart Ventosa que arriba fins al passat 2016 i on hi consten les tres darreres generacions de la branca tarragonina, els Yxart Neira, Yxart Romeu i les posteriors branques descendents d'aquest darrer, els Yxart Moreno i els Yxart Cabamanos.

I.V.